

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين

طرح تدوین

برنامه جامع فناوری اطلاعات ایران (۱)

گزارش وضعیت موجود دولت الکترونیکی در ایران

مجموعه گزارش‌های مربوط به گام اول پروژه

کد گزارش ITSMI-EGov-870203-12.05

تدوین برنامه جامع فناوری اطلاعات ایران (1)، گزارش وضعیت موجود دولت الکترونیکی در ایران

کدگزارش: ITSMI - EGov - 870203 - 12.05

© حق چاپ: 1387، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی

پدیدآورنده: شرکت پرورش داده‌ها، با همکاری شرکت سماسامانه‌های مهندسی اطلاعات

ویراستار: اکبر ثقفیان

حروف نگار: مرجانه داوری

طرح روی جلد: سیدمحمد رضا حقیگو

ناظر چاپ: هادی عباسی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سعادت

نوبت چاپ: اول

شمارگان: 3000 نسخه

ISBN: 978-964-8845-04-1

شابک: 978-964-8845-04-1

شماره پی‌درپی انتشارات دبیرخانه: 87-10

قیمت: 16000 ریال

همکاران کارفرما

کارفرما:

دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی

دکتر حمید شهریاری

نماینده کارفرما:

مهندس هوشنگ بشارتیان

مشاوران:

دکتر بهروز مینایی، مهندس رضا آسیابانی، مهندس نصراله جهانگرد،

حجت الاسلام سعیدسالاریان، دکتر موسی خواجهی، مهندس محمد نقوی

همکاران:

علی سوزنگر، محمدباقر بقایی فر

ناظر پروژه:

شرکت حاسب سیستم

سعیدرضا مومنی

همکاران مشاور

مشاور:

شرکت پرورش داده‌ها

نماینده مشاور:

مهندس عبدالحسین بیدآبادی

مدیر پروژه:

دکتر محمدرضا آیت‌اله‌زاده شیرازی

مشاوران خارجی:

Robert van der Lande, Wilco de Goeij,
Barry Condron, Declan Murphy, Enda Conley,
David O'Donovan

مشاوران داخلی:

دکتر مهدی ساعدی، مهندس امیر محرابی‌نژاد، مهندس مجتبی لشکربلوکی،

مهندس محمدحسین رضازاده مهریزی

مدیر گام یک:

مرتضی احمدی

پژوهش‌گران:

مرتضی الهوردی‌لو، شهیده دوست محمدیان، محسن جعفری سنقری

کنترل کیفیت:

علی بی‌تعب، محمدحسین رضازاده مهریزی،

محسن عسگری، محمدرضا محمدعلی‌خلج، امید مداح

افرادی که از نظرات ایشان در تهیه گزارش استفاده شده است:

پژوهشگر مرکز تحقیقات مخابرات	محسن پازری
رییس مرکز نوسازی و توسعه فناوری اداری سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	علی صفدری
پژوهشگر مرکز پژوهش های مجلس	مهدی فقیهی
معاون مدیرعامل در امور برنامه ریزی بانک پارسیان	مهدی انوشه
معاون مدیرعامل در امور فناوری اطلاعات بانک پارسیان	علی شریعت
مدیر کل دفتر توسعه امور کارآفرینان وزارت کار و امور اجتماعی	خسرو سلجوقی
دبیر شورای عالی انفورماتیک	دکتر جعفر محمودی
رییس دانشکده ریاضی و کامپیوتر دانشگاه صنعتی امیرکبیر، مشاور فناوری اطلاعات شهرداری تهران	دکتر مهدی تشکری هاشمی
مشاور معاون شهردار تهران	سیدابوطالب نجفی
مدیرعامل سازمان فناوری اطلاعات شهرداری تهران	علی اصغر قائمی
موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی	علی رضا آذری
ستاد کل نیروهای مسلح	ماشاله عمویی
معاون برنامه ریزی و ارزیابی تبصره 13	سیدرضا فاطمی امن
سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	دکتر بصیری
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری	محمد رضا رضاییان
-	غفاری
-	

فهرست مطالب

مقدمه	۱
دولت الکترونیک	۱
_ تعریف دولت الکترونیک	۱
_ مدل بررسی دولت الکترونیک	۱
روش شناسی	۱
_ روش جمع آوری داده‌ها	۱
_ روش تحلیل داده‌ها	۱
ساختار گزارش	۱
بخش اول: ساختار فعلی دولت الکترونیک در ایران	۱
فصل اول: معرفی کلی	۱
فصل دوم: سهم انواع خدمات دولت الکترونیک	۱
فصل سوم: وضعیت بخش تقاضای دولت الکترونیک در ایران	۱
وضعیت دولت الکترونیک ایران در سطح جهان بر اساس آمار و ارقام سازمان ملل	۱
بررسی وضعیت پروژه‌های انجام شده در تکفا در محور دولت الکترونیک	۱
روند شاخص‌های مورد بررسی	۱
وضعیت شاخص‌ها در سال 1386	۱

- عرضه ICT در دولت الکترونیک توسط بدنه دولت.....
- عرضه ICT در دولت الکترونیک توسط بخش خصوصی.....
- فصل پنجم: بخش‌های پشتیبانی.....
- نهادهای مرتبط.....
- نهادهای سیاست‌گذار.....
- نهادهای تعیین‌کننده قوانین و مقررات.....
- نهادهای تصمیم‌گیر.....
- نهادهای اجرایی.....
- شرح وظایف.....
- فصل ششم: چشم‌اندازها و سیاست‌های دولت در جهت توسعه دولت الکترونیک.....
- چشم‌انداز دولت الکترونیک کشور در سال 1404.....
- سیاست‌های دولت در ارتباط با توسعه دولت الکترونیک.....

- بخش دوم: تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری.....
- فصل اول: وضعیت ایران در زنجیره ارزش دولت الکترونیک.....
- فصل دوم: جمع‌بندی و تحلیل نتایج.....

- منابع و مراجع.....
- پیوست 1: طرح‌ها و پروژه‌های پیش‌بینی شده در سند توسعه فرابخشی.....

فهرست شکل‌ها، جدول‌ها و نمودارها

- شکل 1: مدل مرجع بررسی دولت الکترونیک.....16
- جدول 1: فهرست تاریخی مصوبات توسعه دولت الکترونیک در ایران 22
- شکل 2: ساختار دولت الکترونیک در ایران 23
- شکل 3: انواع خدمات دولت الکترونیک 23
- نمودار 1: بررسی وضعیت خدمات دولت الکترونیک..... 25
- جدول 1: شاخص‌های آمادگی دولت الکترونیک..... 26
- جدول 2: وضعیت ایران در ارتباط با شاخص‌های آمادگی دولت الکترونیک..... 26
- جدول 3: وضعیت ایران در منطقه جنوب آسیا در سال‌های 2005 و 2008..... 27
- جدول 4: شاخص‌های ICT در ایران طی سال‌های 2003-2008..... 29
- جدول 5: وضعیت ایران در سطوح مختلف خدمات دولت الکترونیک (درصد استفاده) 30
- جدول 6: وضعیت ایران در شاخص مشارکت الکترونیک..... 31
- جدول 7: فعالیت‌های اصلی در محور دولت الکترونیک در ایران..... 32
- جدول 8: وضعیت شاخص‌های محور دولت الکترونیک در سال‌های مختلف..... 33
- نمودار 2: مقایسه وضعیت شاخص‌های محور دولت الکترونیک در سال‌های مختلف..... 34
- نمودار 3: روند وضعیت شاخص‌های محور دولت در سال‌های مختلف..... 35
- جدول 9: وضع موجود و وضع مطلوب شاخص‌های محور دولت الکترونیک..... 36
- نمودار 4: مقایسه وضع موجود و وضع مطلوب شاخص‌های محور دولت الکترونیک..... 37
- جدول 10: فعالیت‌های اصلی برنامه‌ریزی شده در تکفا و حجم مالی آنها..... 38
- جدول 11: تحلیل وضعیت مالی پروژه‌های تکفا..... 39
- جدول 12: سرفصل‌های تحلیل استراتژیک دولت الکترونیک در ایران..... 55

مقدمه

مقدمه

دولت الکترونیک

تعریف دولت الکترونیک

در مراجع رسمی، تعاریف بسیاری از دولت الکترونیک ارائه شده است که هر یک از آنها، برخی از جنبه‌ها و وجوه آن را آشکار می‌سازند. برخی از مهم‌ترین تعاریف دولت الکترونیک عبارتند از:

1. شکل تبدیل‌یافته دولت (از نگاه داخلی و خارجی) که با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، ارائه خدمات دولتی و مشارکت مردمی و حاکمیت یک کشور را بهینه می‌کند [18].

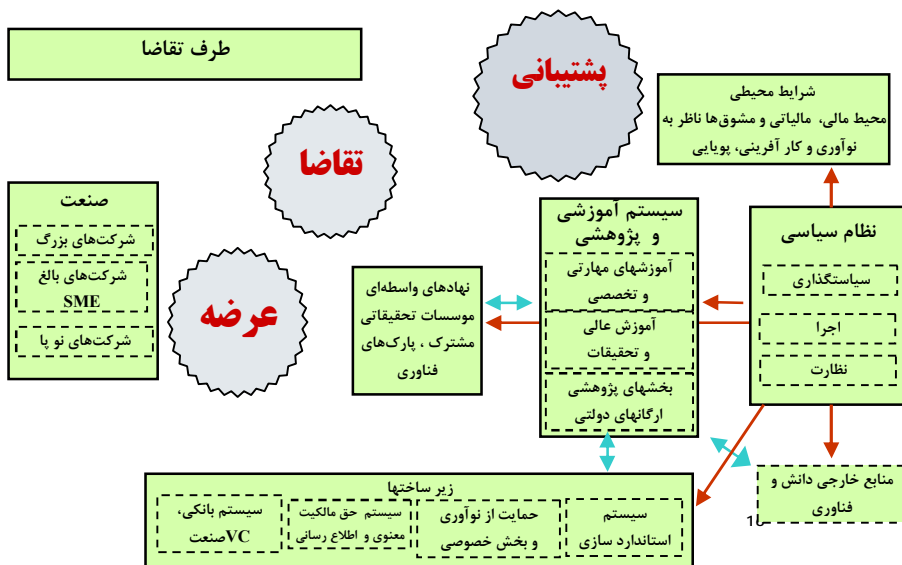
2. دولت الکترونیک به معنای تحویل و دریافت خدمات و تبادل اطلاعات به دو صورت درون‌سازمانی (دولتی) و برون‌سازمانی (فردا دولتی) است که با بهره‌گیری از ابزارهای مختلف فنی انجام می‌گیرد و به صورت ارتباط و تأثیر دوسویه میان دولت با شهروندان، سازمان‌های غیرانتفاعی، بازرگانان، کارمندان و خود دولت دیده می‌شود [19].

3. دولت الکترونیک اشاره می‌کند به استفاده دولت از فناوری اطلاعات برای تبادل اطلاعات و خدمات با شهروندان، بنگاه‌های اقتصادی و سایر بازوهای دولت. اصلی‌ترین منافع حاصل از آن عبارتند از بهبود کارایی، راحتی و دسترسی بهتر به خدمات عمومی. اگرچه تصور عمومی از دولت الکترونیک، استفاده از فناوری اطلاعات مبتنی بر اینترنت است، ولی استفاده از فناوری‌های دیگری نظیر نامبر، تلفن، کارت‌های هوشمند، پیام کوتاه، بلوتوث¹ و سایر

روش‌های ارتباط کوتاه (NCF²) نیز در حوزه دولت الکترونیک قلمداد می‌شوند [20].

مدل بررسی دولت الکترونیک

در این گزارش جهت بررسی وضعیت دولت الکترونیک در ایران از مدل شکل 1 استفاده شده است. این مدل شامل 3 بخش عرضه، تقاضا و پشتیبانی است [1]. توصیف مفاهیم مدّ نظر از این بخش‌بندی در ادامه آمده است.

شکل 1: مدل مرجع بررسی دولت الکترونیک

روش‌شناسی

تدوین این گزارش، طی سه مرحله اصلی به شرح زیر صورت گرفته است:

1. جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات

2. تحلیل داده‌ها و اطلاعات

3. تدوین گزارش نهایی

روش جمع‌آوری داده‌ها

برای جمع‌آوری داده‌ها ابتدا از مطالعات کتابخانه‌ای و سپس از مطالعات میدانی برای تکمیل آن استفاده شده است.

در مطالعات کتابخانه‌ای، استخراج داده‌های موجود از مستندات در دسترس (شامل سیاست‌گذاری‌های و برنامه‌ریزی‌های قبلی، گزارش‌های رسمی منتشر شده و نتایج مطالعات و پژوهش‌های مرتبط) و جستجوی داده‌ها و اطلاعات از طریق اینترنت صورت گرفته است.

در مطالعات میدانی، با تهیه پرسش‌نامه متشکل از سوالات باز و بسته و مصاحبه با متخصصین دولت الکترونیک، به تکمیل اطلاعات مورد نیاز و کسب اطلاعات کیفی در خصوص وضعیت دولت الکترونیک در ایران پرداخته‌ایم.

روش تحلیل داده‌ها

به منظور تحلیل داده‌ها ابتدا، از روش‌های تحلیل داده مانند بررسی روند رشد استفاده شده است. در مراحل بعدی روندهای به دست آمده و علل ایجاد آن‌ها، از طریق مصاحبه با افراد خبره در این بخش مورد بررسی و تایید قرار گرفته است.

ساختار گزارش

این گزارش شامل سه قسمت کلی مقدمه، توصیف بخش و جمع‌بندی است.

1. در قسمت مقدمه، تعریف و مدلی از دولت الکترونیک ارائه شده و روش شناسی مورد استفاده برای مطالعه آن بیان گردیده است.

2. در قسمت دوم گزارش، بازیگران دولت الکترونیک در سه گروه تقاضا، عرضه و نهادهای پشتیبانی تقسیم و بررسی شده است.

تقاضای دولت الکترونیک شامل وضعیت فعالیت‌های مرتبط با دولت الکترونیک ایران در سال‌های اخیر و وضعیت ایران از منظر دولت الکترونیک در مطالعات جهانی است. در ابتدا تقاضای دولت الکترونیک در سطح جهانی به منطقه از جنبه آمادگی، ساختار دولت الکترونیک، بررسی شده است. در نگاه اول،

در قسمت عرضه، شرکت‌های عرضه‌کننده کالا، محصولات و خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات برای دولت الکترونیک در ایران و نوع خدمات ارائه شده توسط آن‌ها بررسی شده است. در قسمت پشتیبانی نیز به نهادها و سازمان‌های پشتیبان و تاثیرگذار این بخش و همچنین چشم‌انداز و سیاست‌های دولت و قوانین حمایتی موجود در این بخش پرداخته شده است.

3. در انتهای گزارش، جمع‌بندی وضعیت دولت الکترونیک در ایران و نقاط قوت و ضعف آن بیان شده است.

ساختار فعلی
دولت الکترونیک
در ایران

بخش اول

ساختار فعلی دولت الکترونیک در ایران

فصل اول: معرفی کلی

طی سالیان اخیر، فعالیت‌های مختلفی از سوی مراجع دولتی برای توسعه دولت الکترونیک در ایران صورت گرفته است. با توجه به نظام بروکراتیک دولتی و نیاز تمام فعالیت‌های آن به منشأ قانونی و حقوقی، مصوبات و مقررات دولت، منبع مستندی برای مطالعه وضعیت دولت الکترونیک در ایران در اختیار قرار می‌دهند. از نظر تقدم و تأخر تاریخی، اولین گام موثر توسعه دولت الکترونیک در سال‌های اخیر در ایران را می‌توان مصوبه سال 1381 شورای عالی اداری برای اتوماسیون فعالیت‌های اختصاصی و عمومی نظام اداری برشمرد³. این مصوبه در جهت تحقق اهداف قانون برنامه 5ساله سوم توسعه تدوین شده است.

جدول زیر عناوین فعالیت‌ها و مصوبات اصلی مرتبط با دولت الکترونیک را با توجه به توالی زمانی آنها نشان می‌دهد.

جدول 1: فهرست تاریخی مصوبات توسعه دولت الکترونیک در ایران

ردیف	تاریخ	مرجع تصویب	عنوان مصوبه
1	1379	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
2	1381	شورای عالی اداری	اتوماسیون فعالیت‌های اختصاصی و عمومی نظام اداری
3	1381	هیأت وزیران	آیین‌نامه نحوه اجرای فعالیت‌های مشخص به‌منظور گسترش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور - طرح راهبردی دولت الکترونیک
4	1382	هیأت وزیران	آیین‌نامه نحوه اجرای فعالیت‌های مشخص به‌منظور گسترش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات کشور - طرح راهبردی دولت الکترونیک
5	1382	شورای عالی اداری	طرح ایجاد مرکز نوسازی و تحول اداری
6	1382	شورای عالی اداری	ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی
7	1382	شورای عالی اداری	طرح ایجاد مراکز خدمات‌رسانی الکترونیکی در استان‌های پیشرو
8	1382	شورای عالی اداری	طرح سامان‌دهی واحدهای آماری دستگاه‌های اجرایی کشور
9	1383	مجلس شورای اسلامی	قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
10	1383	هیأت وزیران	توصیه‌های نرم‌افزاری (امنیت فضای تبادل اطلاعات)
11	1384	هیأت وزیران	سند ملی توسعه فرابخشی بهینه‌سازی اندازه دولت و ایجاد دولت الکترونیک

مرور جدول فوق و همچنین بخش‌نامه‌های سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی وقت، نشان می‌دهد توجه خاص به توسعه دولت الکترونیک در ایران در سال‌های انتهایی اجرای برنامه 5ساله سوم توسعه در قالب برنامه تکفا آغاز و به‌تدریج طی سال‌های 81 تا 83 رشد یافته است. در ادامه گزارش، مهم‌ترین اسناد فوق بررسی می‌شوند.

مراکز سیاستگذاری دولت الکترونیک

وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات	شورای عالی اطلاع رسانی	اداره کل دولت الکترونیک	وزارت صنایع و معادن	شورای عالی فناوری	شورای عالی فناوری اطلاعات
----------------------------------	------------------------	-------------------------	---------------------	-------------------	---------------------------

نهادهای تصمیم گیر

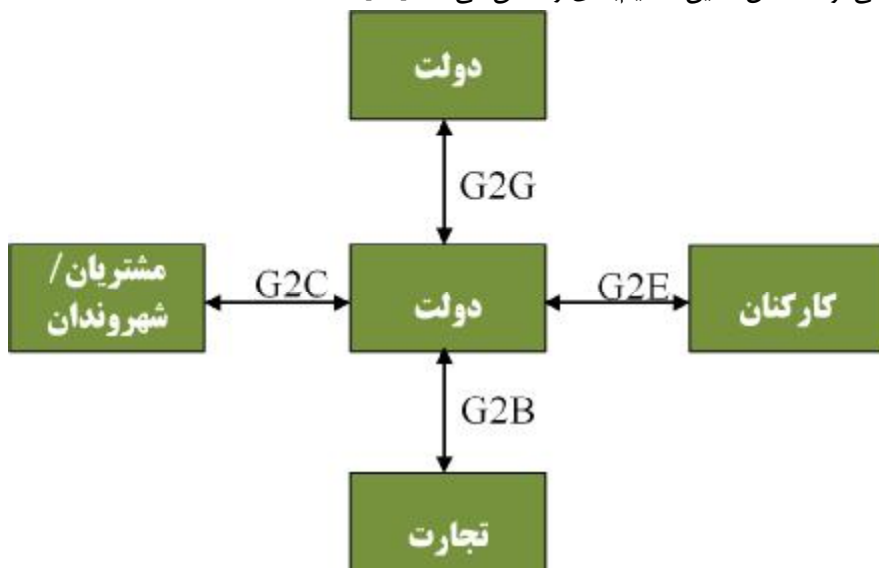
شورای عالی انقلاب فرهنگی	وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات	شورای عالی اطلاع رسانی	اداره کل دولت الکترونیک	وزارت صنایع و معادن	شورای عالی فناوری اطلاعات	رییس جمهور	وزارت کشور	وزارت علوم
--------------------------	----------------------------------	------------------------	-------------------------	---------------------	---------------------------	------------	------------	------------

نهادهای اجرایی

مرکز آمار ایران	سازمان نقشه برداری کشور	سازمان زمین شناسی کشور	سازمان ثبت احوال کشور	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	شرکت پست جمهوری اسلامی ایران
-----------------	-------------------------	------------------------	-----------------------	-------------------------------	------------------------------

شکل 2: ساختار دولت الکترونیک در ایران

با توجه به موضوع خدمت رسانی (خدمت گیرنده)، تقسیم بندی دولت الکترونیک در ایران مطابق مدل عمومی بین المللی است. در این مدل به طور کلی 4 سطح برای هر یک از خدمات اصلی دولت تعریف می گردد. شکل 3 این تقسیم بندی را نشان می دهد [24]:

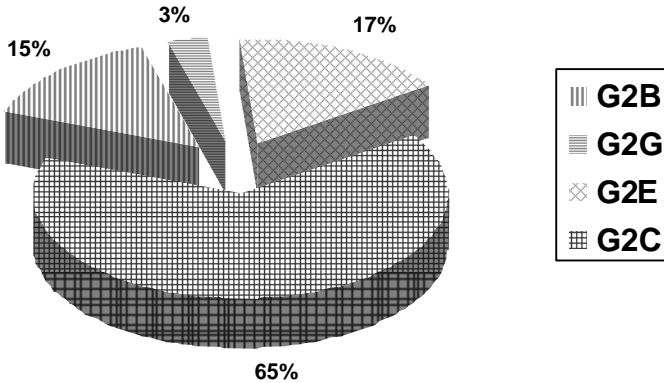

- سازد. رابطه دولت با شهروند شامل ارائه اطلاعات مناسب به افراد، خدمات عمومی مثل تجدید گواهینامه رانندگی، پرداخت قبض‌های مختلف و غیره می‌شود.
- (2) رابطه دولت با دولت (G2G): این نوع رابطه بین دولت‌ها بدین خاطر است که معمولاً سازمان‌های دولتی، متکی به دیگر نمایندگان دولتی هستند و تعامل الکترونیک بین آن‌ها، از اهمیت خاصی برخوردار است. در رابطه با دولت، عموماً نیاز به دسترسی مستقیم به پایگاه‌های اطلاعاتی وجود دارد.
- (3) رابطه دولت با کسب و کار (G2B): این نوع رابطه، اولین رابطه‌ای بود که توسعه پیدا کرد و لذا به نیازهای خاصی از جامعه کسب و کار توجه می‌کند. در این راستا پرداخت مالیات، اخذ آمار و اطلاعات، ارائه تسهیلات و نحوه اخذ مجوزهای مختلف، محتوای این نوع تعامل را شکل می‌دهد. این خدمات چندوجهی هستند. در این ارتباط بنگاه‌های اقتصادی، عرضه‌کننده، شریک، مشتری و یا حتی رقیب دولت محسوب می‌گردند.
- (4) دولت با کارکنان (G2E): این نوع رابطه بدین منظور طراحی شده است که طی آن دولت، اطلاعاتی را به بخش عمومی (کارکنان دولتی) ارائه کند. بدین وسیله کارکنان دولت می‌توانند از شبکه داخلی دولتی یا شبکه‌های خصوصی به اطلاعات منابع انسانی دسترسی داشته باشند. این اطلاعات می‌توانند شامل اطلاعات مربوط به بازنشستگی پرسنل، فرم‌های درخواست، نظام پیشنهادات و... باشد. برحسب ماهیت این نوع کاربرد، نمونه‌های G2E در اینترنت قابل دسترسی نیست. این نوع کاربردها، عموماً در شبکه‌های دولتی یا شبکه‌های خصوصی یافت می‌شوند [21]، [22].

فصل دوم: سهم انواع خدمات دولت الکترونیک

در میان انواع خدمات دولت الکترونیک خدمات دولت به شهروندان G2C، با 65 درصد دارای بیشترین سهم در خدماتی است که دولت الکترونیک در ایران ارائه می‌دهد؛ و خدمات دولت به دولت G2G، با 3 درصد دارای کمترین سهم در خدمات دولت الکترونیک است. این مطلب در نمودار 1 دیده می‌شود [4].

نمودار 1: بررسی وضعیت خدمات دولت الکترونیک

فصل سوم: وضعیت بخش تقاضای دولت الکترونیک در ایران

وضعیت دولت الکترونیک ایران در سطح جهان بر اساس آمار و ارقام سازمان ملل

بر اساس گزارش 2008 سازمان ملل متحد ایران یکصد و هشتمین کشور جهان از نظر آمادگی برای دولت الکترونیکی است [14]، [15]، [16]، [17]. در بررسی انجام شده توسط سازمان ملل براساس سه معیار حضور اینترنتی⁴، بسترهای تکنولوژی، و سرمایه‌های انسانی⁵، کشورهای جهان از لحاظ وضعیت آمادگی دولت الکترونیکی رده‌بندی شده‌اند.⁶ شاخص‌های سنجش آمادگی دولت الکترونیک در جدول 1 آمده است:

4 Internet Presence

5 Human Capital

⁶ در رتبه‌بندی سازمان ملل، توجه بسیاری به جنبه‌های سخت شده و جنبه‌های نرم که بیشتر به مسائل انسانی و اجتماعی مربوط بوده و اثری تعیین کننده در موفقیت دولت الکترونیکی دارند، لحاظ نشده‌اند. تنها ایجاد

جدول 1: شاخص‌های آمادگی دولت الکترونیک

شاخص‌های آمادگی دولت الکترونیک	
اطلاعات و خدمات دولتی در فضای وب	حضور دولت در دنیای وب
میزان ضریب نفوذ اینترنت میزان ضریب نفوذ تلفن همراه میزان ضریب نفوذ اینترنت پرسرعت میزان ضریب نفوذ خطوط تلفن ثابت تعداد رایانه‌های شخصی	توان زیرساختی ⁷
درصد باسودان درصد در حال تحصیل • بر اساس مطالعات توسعه انسانی سازمان ملل (HDI) و مطالعات UNESCO	سرمایه انسانی ⁸

تحقیق اخیر دایره امور تجاری و اجتماعی سازمان ملل⁹ نشان می‌دهد ایران با کسب 0,4067 امتیاز در رتبه 108 قرار گرفته است تا با 10 پله سقوط نسبت به گزارش قبلی 2005 در سال 2005، حتی پایین‌تر از کشورهایی چون فیجی، ارمنستان، قرقیزستان، گواتمالا و مونتنگرو قرار بگیرد.

در جدول 2 وضعیت ایران در سال‌های 2003 تا 2008 مشاهده می‌شود و همچنین در جدول 3 وضعیت ایران در منطقه جنوب آسیا در سال‌های 2005 و 2008 به تصویر کشیده شده است.

جدول 2: وضعیت ایران در ارتباط با شاخص‌های آمادگی دولت الکترونیک

سال	رتبه	امتیاز کل	حضور دولت در دنیای وب	توان زیرساختی	سرمایه انسانی
2003	107	0,330	0,148	0,090	0,75
2004	115	0,3282	0,162	0,092	0,730
2005	98	0,3813	0,2962	0,1079	0,7400
2008	108	0,4067	0,2575	0,1747	0,7923

روند جایگاه آمادگی دولت الکترونیک در ایران (جدول 2)، نشان می‌دهد با وجود ارتقا 17 پله‌ای ایران در زمینه آمادگی دولت الکترونیک بین سال‌های 2004 و 2006، ایران در فهرست 10 کشور صاحب امید برای جهش از روی شکاف دیجیتالی قرار گرفته بود. اما گزارش سال 2008 نشان از نزول 10 پله‌ای ایران نسبت به سال 2005، در این فهرست بود.

طبق این گزارش اگر چه امتیاز کلی ایران نسبت به گزارش 2005 در زمینه آمادگی برای دولت الکترونیکی رشد ناچیزی داشته است و از 0,3813 به امتیاز فعلی 0,4067 رسیده¹⁰ ولی طی دو سال اخیر از شتاب ایران در زمینه تحقق دولت الکترونیکی کاسته شده است. جدول 3 این موضوع را نشان می‌دهد.

جدول 3: وضعیت ایران در منطقه جنوب آسیا در سال‌های 2005 و 2008

رتبه در سال 2008	رتبه در سال 2008	شاخص سال 2005	شاخص سال 2008	کشور
77	95	0,4321	0,4491	مالدیو
94	101	0,3950	0,4244	سریلانکا
98	108	0,3813	0,4067	ایران
87	113	0,4001	0,3814	هند
136	131	0,2836	0,3160	پاکستان
رتبه در سال 2008	رتبه در سال 2008	شاخص سال 2005	شاخص سال 2008	کشور
130	134	0,2941	0,3074	بوتان
162	142	0,1762	0,2936	بنگلادش
126	150	0,3021	0,2725	نپال
168	167	0,1490	0,2048	افغانستان
-	-	0,3126	0,3395	منطقه
-	-	0,4267	0,4514	جهان

پایین ترین امتیاز دولت الکترونیکی ایران مربوط به حوزه زیرساخت است که با 0,175 امتیاز پایین تر از بخش حضور اینترنتی دولت با 0,2570 امتیاز و سرمایه انسانی متخصص دولت در حوزه فاوا با 0,792 امتیاز قرار گرفته است. با توجه به محروم بودن بخش عمده‌ای از جمعیت ایران از کالاها و خدمات فوق و ضریب پایین نفوذ آنها تبدیل شدن بخش زیرساخت به مهمترین پاشنه آشیل دولت الکترونیکی در ایران جای تعجب چندانی هم ندارد.

طبق آمارهای این گزارش در جدول 4 ضریب نفوذ اینترنت در ایران 25,54، ضریب نفوذ رایانه: 10,53 درصد، ضریب نفوذ مشترکان تلفن همراه 19,5 درصد و ضریب نفوذ اینترنت پرسرعت 0,66 درصد است.¹¹

جدول 4: شاخص‌های ICT در ایران طی سالهای 2003-2008

شاخص	2003	2004	2005	2008
شاخص تلویزیون	0,186	0,200	0,160	
تلویزیون به ازای هر 1000 نفر	163,0	163,3	154,0	
شاخص مشترکین تلفن همراه	0,032	0,0	0,042	0,125
مشترکین تلفن همراه به ازای هر 1000 نفر	32,3	33,5	50,9	193,8
شاخص خطوط تلفن	0,217	0,200	0,211	0,323
خطوط تلفن به ازای هر 1000 نفر	199,5	186,6	219,7	312,0
شاخص تعداد افراد برخط	0,009	0,0	0,009	
تعداد افراد برخط در 1000 نفر ¹²	6,3	0	6,3	
شاخص اینترنت	0,026	0,100	0,107	0,287
اینترنت به ازای هر 1000 نفر	15,56			25,54
شاخص تعداد رایانه	0,092	0,100	0,111	0,116
تعداد رایانه به ازای هر 1000 نفر	69,7	75,0	91,0	105,0
سال	2003	2004	2005	2008

در یکی از مهمترین جداول جانبی این گزارش در جدول 5 خدماتی که تحت عنوان دولت الکترونیکی به شهروندان ارائه می‌شود را به 5 سطح تقسیم کرده است که هر سطح نشانگر بخشی از خدمات دولت به شهروندان است و نشان می‌دهد دولت الکترونیکی ایران به لحاظ خدمات دوجانبه¹³ یعنی برای مثال

پرداخت قبوض، شیوه الکترونیکی چندان وضعیت اسفباری ندارد ولی به لحاظ خدمات اصلی خود دولت (به عنوان مثال: صدور مدارک) بسیار ضعیف عمل کرده است.

جدول 5: وضعیت ایران در سطوح مختلف خدمات دولت الکترونیک (درصد استفاده)

سال	در حال ظهور ¹⁸	تثبیت شده ¹⁷	تعاملی ¹⁶	تراکنشی ¹⁵	شبکه‌ای / متصل ¹⁴	کل
2003						13
2004	62,5	24,1	17,9	0	1,9	15,3
2005	0	60	23	0	1,1	28
2008	6	50	20	0	1	-

طبق گزارش 2005، تاسیس و تثبیت سایت‌های وزارتخانه‌ها حضور و خدمات دولت الکترونیکی ایران را به نحو قابل توجهی افزایش داده بود و حتی در زمینه خدماتی مانند ارائه خدمات پیگیری پرونده‌ها و شکایات یا پرسش و پاسخ روی سایت‌های وزارتی، توانسته بود کشورمان را در جایگاهی کم و بیش پیشرو در میان کشورهای منطقه قرار دهد. در گزارش 2005 سایت‌های وزارت‌های آموزش و پرورش، وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت امور اقتصاد و دارایی مورد تقدیر قرار گرفته بودند. ضمن آنکه سایت ریاست جمهوری¹⁹ بخش‌هایی از گزارش را به خود اختصاص داد و تاکید شده بود ایران حضور اولیه خود در وب را آغاز کرده و آماده برداشتن قدم بعدی است که در گزارش 2008 به وضوح مشخص است ایران از 2005 تاکنون از برداشتن این قدم عاجز بوده است. حتی درصد خدمات الکترونیکی دولت طی سال‌های 2004 تا 2005 حدوداً دوبرابر شده بود (از 15 به 28) که از آن زمان تا کنون پیشرفت جدی نداشته است.

¹⁴ Networked

¹⁵ Transactional

دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی در سال 1386 از کلیه موسسات و سازمان‌های دولتی ثبت نام به عمل آورد تا در «اولین دوره جایزه‌ی پایگاه‌های دولتی» مشارکت نمایند تا با ارائه شاخص‌های شش‌گانه نسبت به کیفیت و کمیت اطلاعات ارائه شده، برترین پایگاه‌های دولتی انتخاب شوند. گزارشی از این فعالیت در تابستان 1387 منتشر خواهد شد.

شاخص دیگری که در گزارش‌های آمادگی الکترونیکی آمده است: شاخص مشارکت الکترونیک است که بیانگر آماده شدن بسترهای مشارکت شهروندان در اداره امور عمومی است. ابتدا باید شهروندان نسبت به امور عمومی آگاه باشند و در گام‌های بعدی می‌توانند نظرات مشورتی بدهند و در نهایت تصمیم‌گیری‌های عمومی مشارکت مستقیم ورزند. این شاخص در سال‌های مختلف در ایران بر اساس جدول 6 برآورد شده است:

جدول 6: وضعیت ایران در شاخص مشارکت الکترونیک

شاخص مشارکت الکترونیک ²⁰	
0,0340	2003
0,0325	2004
0,0317	2005
0,0909	2008

در گزارش سالانه سازمان ملل، با وجود افزایش قابل توجه شاخص مشارکت الکترونیک در ایران در سال 2008 نسبت به سال 2005، رتبه کلی آمادگی دولت الکترونیک ایران در این گزارش و در همین بازه زمانی، 10 پله کاهش یافته است (جدول 2). این امر نشان می‌دهد در این سال‌ها، سرعت پیشرفت آگاه‌سازی عمومی و استقبال مردمی از خدمات الکترونیک نسبت به سرعت توسعه دولت الکترونیک در کشور بیشتر بوده است.

بررسی وضعیت پروژه‌های تعریف شده در تکفا در محور دولت الکترونیک

در این بخش روند شاخص‌های محور دولت الکترونیک در پایان دو سال 1381، 1383 و سال 1386²¹ و همچنین مقایسه وضعیت کنونی هریک از شاخص‌ها با وضعیت مطلوب هر شاخص در سال 1386 مورد بررسی قرار گرفته است.

وضعیت هر شاخص در پایان سال 1383 و همچنین وضع مطلوب آن در پایان سال 1386 از اهداف کمی تعریف شده در بخش فناوری اطلاعات در برنامه چهارم توسعه ایران استفاده شده است. وضعیت هر شاخص در پایان سال 1381 و همچنین وضع موجود آن در سال 1386 از طریق مصاحبه با افراد خبره تعیین شده است.

در قسمت مربوط به روند شاخص‌های مورد بررسی در هر محور، جدولی آورده شده است که در این جدول وضعیت شاخص‌های محور مورد بررسی در پایان دو سال 1381، 1383 و سال 1386 بیان شده و در سطرهای جدول نیز شاخص‌های بررسی محور درج شده است. در ادامه، در قالب دو نمودار به بررسی و مقایسه وضعیت شاخص‌ها در سه سال مذکور پرداخته شده است. در نمودار اول در یک نمودار میله‌ای به بررسی میزان کمی هر شاخص در سه سال پرداخته شده و در نمودار دوم نیز روند هر یک از شاخص‌ها در سه سال نشان داده شده است.

در قسمت وضع موجود شاخص‌ها در سال 1386، شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب هر شاخص، در سال 1386 در قالب جدول و یک نمودار میله‌ای آورده شده و مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول 7، فعالیت‌های اصلی برنامه‌ریزی شده و دستگاه‌های مسئول در محور دولت الکترونیک آورده شده است [5].

جدول 7: فعالیت‌های اصلی در محور دولت الکترونیک در ایران

محورها	فعالیت اصلی	دستگاه مسئول
دولت الکترونیک	شبکه (مجازی) دولت VPN	رئیس جمهور
	خودکارسازی نظام برنامه‌ریزی و بودجه	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
	خودکارسازی نظام درآمد	وزارت امور اقتصادی و دارایی
	راهنمایی و رانندگی و اجرائیات	نیروی انتظامی
	ایجاد وب دستگاه‌های دولتی و ارائه بانک‌های اطلاعات عملیات خدمات دولتی به مردم	وزارت امور اقتصادی و دارایی
	تهیه پیش نویس قوانین و طرح نهادهای مدیریت دیجیتال در سطح ملی	دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی
	ایجاد زیرساخت‌های اطلاعاتی و شاهراه‌های اطلاعاتی مناسب مورد نیاز کشور	وزارت پست و تلگراف و تلفن

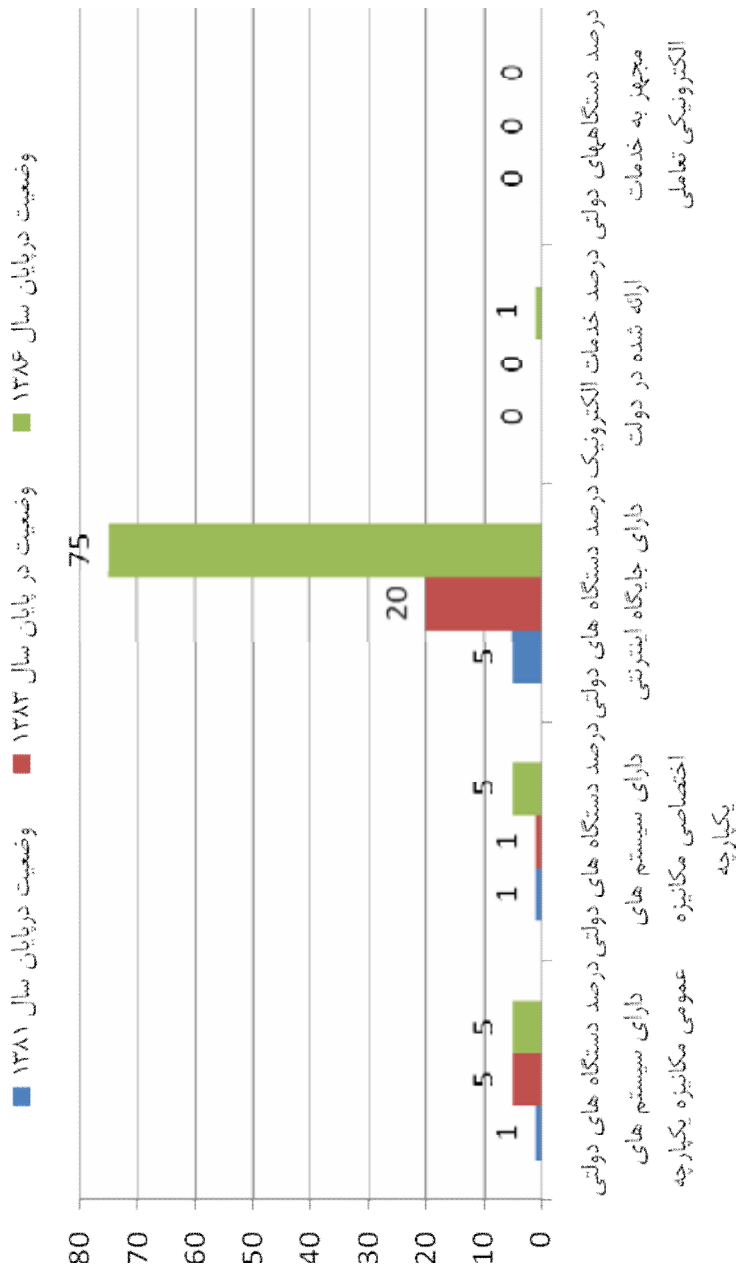

روند شاخص‌های مورد بررسی

جدول 8: وضعیت شاخص‌های محور دولت الکترونیک در سال‌های مختلف [6]

وضعیت در سال 1386	وضعیت در پایان سال 1383	وضعیت در پایان سال 1381	عنوان شاخص
5	5	1	درصد دستگاه‌های دولتی دارای سیستم‌های عمومی مکانیزه یکپارچه
5	1	1	درصد دستگاه‌های دولتی دارای سیستم‌های اختصاصی مکانیزه یکپارچه
75	20	5	درصد دستگاه‌های دولتی دارای جایگاه اینترنتی
1	0	0	درصد خدمات الکترونیک ارائه شده در دولت
0	0	0	درصد دستگاه‌های دولتی مجهز به خدمات الکترونیکی تعاملی

در مورد وضعیت شاخص درصد دستگاه‌های دولتی دارای جایگاه اینترنتی می‌بایست این نکته را در نظر گرفت که این عدد مربوط به سایت‌های ایستا²² می‌باشد و در مورد "درصد دستگاه‌های دولتی دارای جایگاه اینترنتی پویا" را در پایان سال 1386 کمتر از 5 درصد می‌باشد.

درصد

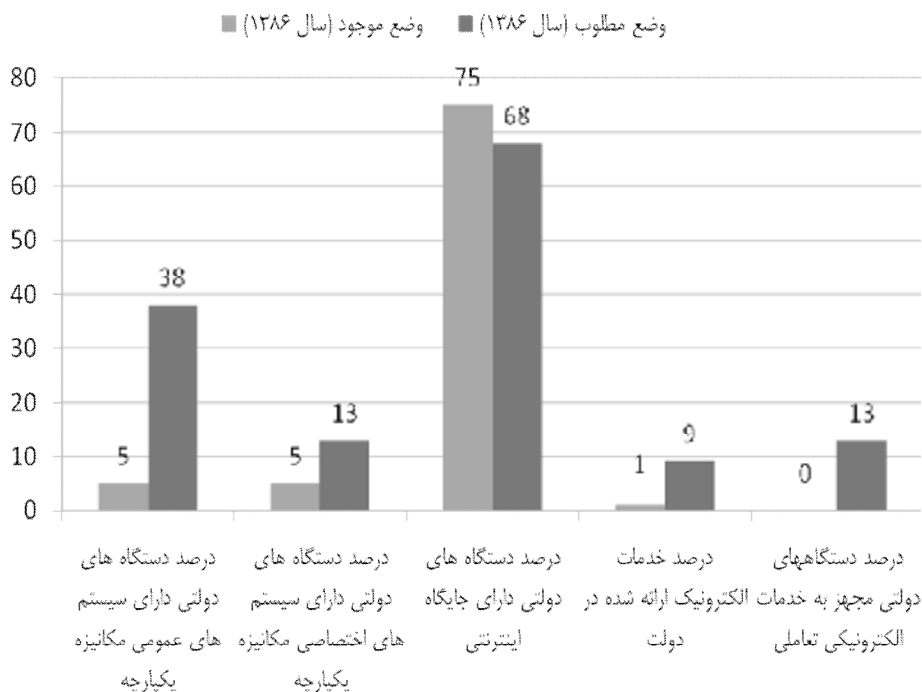

نمودار 3: روند وضعیت شاخصهای محور دولت در سالهای مختلف

وضعیت شاخص‌ها در سال 1386

جدول 9: وضع موجود و وضع مطلوب شاخص‌های محور دولت الکترونیک

وضعیت مطلوب در پایان سال 1386	وضعیت موجود در سال 1386	عنوان شاخص
38	5	درصد دستگاه‌های دولتی دارای سیستم‌های عمومی مکانیزه یکپارچه
13	5	درصد دستگاه‌های دولتی دارای سیستم‌های اختصاصی مکانیزه یکپارچه
68	75	درصد دستگاه‌های دولتی دارای جایگاه اینترنتی
9	1	درصد خدمات الکترونیک ارائه شده در دولت
13	0	درصد دستگاه‌های دولتی مجهز به خدمات الکترونیکی تعاملی

نمودار 4: مقایسه وضع موجود و وضع مطلوب شاخص‌های محور دولت الکترونیک

بررسی پروژه‌های تعریف شده در محور دولت الکترونیک برنامه تکفا از جنبه حجم مالی پروژه‌ها

در جدول 10 حجم مالی پروژه‌های تکفا در حوزه دولت الکترونیک آورده شده است [4]. ارقام آورده شده به عنوان حجم مالی، بیان‌کننده سهم ابلاغ‌شده در پروژه تکفا است و اعتبار ابلاغی معرّف دریافتی از خزانه نیست. شایان ذکر است تعدادی از پروژه‌های موجود در جدول 10 هنوز به اتمام نرسیده است.

جدول 10: فعالیت‌های اصلی برنامه‌ریزی شده در تکفا و حجم مالی آنها

کد پروژه	نام پروژه	حجم مالی (میلیون ریال)
A1	استقرار نظام خودکار سازی فرآیند بودجه‌ریزی	3500
A2	اکو سیستم فناوری ارتباطات و اطلاعات سازمان بازرسی کل کشور	4000
A3	انجام مطالعات و تدوین سند طرح ملی NSDI	1000
A4	ایجاد آرشیو مجازی مطالعات و نقشه‌های طرح‌های عمرانی کشور	8000
A5	ایجاد سامانه خزانه داری الکترونیکی	5600
A6	ایجاد مرکز داوری و توسعه زیرساخت‌های قانون	400
A7	پایگاه‌های اطلاع رسانی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	1400
A8	پیگیری فعالیتهای دولت در چارچوب اقدامات WSIS	3000
A9	پیگیری فعالیتهای راهبردی اینترنت در سطح ملی	400
A10	تدوین سند راهبردی امنیت فضای تبادل اطلاعات	-
A11	تهیه سند کارت هوشمند چند منظوره ملی	1000
A12	درگاه ورزش	1000
A13	راه اندازی آزمایشگاه امنیت دفاعی	2000
A14	راه اندازی دادسرای تخصصی انفورماتیکی	4000
A15	ردیابی ناوگان ریلی	1000
A16	سامانه اطلاع رسانی نظام پزشکی کشور	500
A17	سامانه پژواک	6000
A18	سامانه خدمات رایانه ای اداری درمانی نیروهای مسلح	2600
A19	سامانه متمرکز عملیاتی وزارت امور خارجه	1500
A20	سامانه یکپارچه اطلاعاتی در صنایع دفاعی	3000
A21	شبکه ارتباطی اختصاصی وزارت امور خارجه (VPN)	610
A22	شبکه جامع دسترسی وزارت راه و ترابری	500
A23	شبکه مجازی اینترنت وزارت جهاد کشاورزی	3200
		1400

کد پروژه	نام پروژه	حجم مالی (میلیون ریال)
A27	طرح جامع ICT وزارت راه و ترابری	8000
A28	طرح جامع ارتقا فناوری اطلاعات و ارتباطات در مرکز آمار ایران	1550
A29	قانون جرایم رایانه ای	2150
A30	مرکز ملی اطلاعات (NIC)	780
A31	مطالعه و تدوین چارچوب راهبردی بکارگیری معماری سازمانی فناوری اطلاعات در کشور	1000
جمع		93160

ارزش کلی پروژه‌های انجام شده در تکفا در محور دولت الکترونیک 93160 میلیون ریال بوده است.

جدول 11: تحلیل وضعیت مالی پروژه‌های تکفا

ارزش کلی	بیشترین ارزش	کمترین ارزش
93160 میلیون ریال	18870 میلیون ریال	400 میلیون ریال

سند ملی توسعه فرابخشی (ویژه) دولت الکترونیک

از جمله اهداف دولت در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، توسعه استفاده و کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش‌های مختلف کشور می‌باشد. بدین منظور در سال 1381 برنامه اصلاح فرایندها، روش‌های انجام کار و توسعه فناوری اداری به عنوان یکی از برنامه‌های هفت‌گانه اصلی ایجاد تحول در نظام اداری کشور و نیز آیین‌نامه‌ای تحت عنوان توسعه کاربرد فناوری اطلاعات (تکفا) به تصویب هیئت محترم وزیران رسید. همچنین به منظور مشخص شدن چارچوب اجرای این برنامه، توسعه فناوری اطلاعات در نظام اداری و تحقق دولت الکترونیکی، مصوبه تحقق دولت الکترونیکی در کشور تدوین و در شورای عالی اداری به تصویب رسید. به منظور اجرایی کردن تکالیف مشخص شده در مصوبه دولت الکترونیک شورای عالی اداری، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

یکی از ویژگی‌های برنامه چهارم توسعه، توجه بر بخش‌هایی است که سال‌ها دغدغه برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی بوده است، اما هیچ‌گاه به شکلی مبسوط و هماهنگ مورد توجه قرار نمی‌گرفت. با این هدف و به منظور رفع موانع توسعه و اصلاح ساختارهای موجود در عرصه‌های کلان، بخشی و منطقه‌ای مقرر شد تا موضوعات مهم و محوری در این عرصه‌ها به طور جامع مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت پس از تلفیق و ایجاد سازگاری درونی با ارائه راهکارها و اقدام‌های روشن و شفاف، وظایف دستگاه‌های اجرایی کشور را در این زمینه مشخص سازد. مطالعات لازم در دستگاه‌های مختلف صورت گرفت و نتایج آن پس از بررسی‌های کارشناسی توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سابق) در مجموعه‌ای تحت عنوان اسناد ملی توسعه گردآوری شد. در اجرای بند "ز" ماده 155 قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، سیاست‌ها و اقدامات اجرایی اسناد در قالب سند تلفیقی تهیه و طبق مصوبه شماره 29028/ت248هـ مورخ 1384/5/11 هیأت وزیران، به تصویب رسید. همچنین نتایج این بررسی‌ها در "مجموعه اسناد ملی توسعه" در 6 جلد (2 جلد اسناد ویژه - فرابخشی - و 4 جلد امور زیربنایی، امور تولیدی، امور فرهنگی، آموزشی و پژوهشی و امور اجتماعی) تدوین و چاپ شد. در جلد دوم این مجموعه به موضوع بهینه‌سازی اندازه دولت و ایجاد دولت الکترونیک پرداخته شده است.

در سند فرابخشی دولت الکترونیک، ابتدا بررسی وضع موجود تا سال 84 انجام شده است. در قسمت دوم مشکلات و نارسایی‌های موجود در دولت الکترونیک بررسی شده است. پس از بررسی وضعیت موجود، در قسمت سوم اهداف آرمانی دولت الکترونیک آمده است. در قسمت چهارم اهداف کیفی مرتبط با دولت الکترونیک بررسی شده و در قسمت چهارم این اهداف به صورت کمی بررسی شده است. در قسمت ششم این سند سیاست‌های کلی در ارتباط با توسعه دولت الکترونیک آمده است و در قسمت آخر اقدامات اجرایی در ارتباط با رسیدن به این اهداف آورده شده است. ساختار اجرایی برنامه دولت الکترونیک و فهرست طرح‌ها و پروژه‌های مرتبط با آن در پیوست 1 این گزارش آمده است.

در راستای اجرای این سند تاکنون فعالیت‌های زیر در کشور انجام شده است [8]:

- ایجاد 1000 وبسایت در دستگاه‌های دولتی کشور که این وبسایت‌ها بیشتر جنبه اطلاع‌رسانی داشته‌اند و خدمتی ارائه نمی‌دهند.

- سیستم‌های انبار و پرسنلی و دبیرخانه در برخی موارد اتوماسیون شده‌اند.

- راه‌اندازی پورتال 18 استان کشور: در حال حاضر 18 استان دارای پورتال هستند و 80 دستگاه دولتی عضو آنها هستند. در میان آنها از نظر کارشناسان، استان اصفهان دارای بهترین پورتال است.

§ ثبت سازمان‌های غیرانتفاعی (NGO²³) در وزارت کشور

§ ثبت نام‌های کنکور

§ پرداخت قبوض مختلف

§ فروش بلیط‌های هواپیما و قطار

• طی یک پروژه حدود 3200 خدمت در کشور شناسایی شد و در نهایت با استفاده از تحلیل AHP، 2000 خدمت برای الکترونیکی شدن انتخاب شد و در نهایت 200 خدمت به عنوان مهمترین اولویت‌های الکترونیکی شدن انتخاب شده‌اند.

• ایجاد درگاه واحد دولت الکترونیک به نشانی www.iran.ir در اواخر شهریور ماه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات [9]؛ از این درگاه انتظار می‌رود که مردم بتوانند بدون مراجعه حضوری به سازمان‌ها و دستگاه‌ها، خدمات مورد نیاز خود را دریافت کنند:

○ چهارهزار جایگاه اطلاع‌رسانی قابل دسترس و حدود 150 خدمت در درگاه واحد دولت الکترونیکی وجود دارد که ارائه خدمات آن به زبان‌های انگلیسی و عربی نیز پیش‌بینی شده که در آینده فعال خواهد شد.

○ برای این پورتال از نرم‌افزارهای آزاد متن باز و بومی شده استفاده شده است.

○ میزبانی این پورتال باید در داخل کشور انجام شود تا امنیت نسبی در مورد آن رعایت شود.

○ پست الکترونیکی برای افراد خاص در سطح مدیران ارشد کشور از امکانات در نظر گرفته شده در این درگاه است.

در این سایت فهرست کلیه وبسایت‌های نهادهای دولتی که تا کنون ایجاد گردیده است، دسته‌بندی شده و در هر دسته آدرس سایت‌های مربوط آورده شده است.

• در سایت www.2LAT.com نیز کاری مشابه در زمینه دسته‌بندی وبسایت‌ها انجام شده است. دسته‌بندی کلی ارائه شده توسط این سایت برای وبسایت‌های موجود به صورت زیر است:

- رهبری
- مجلس
- ریاست جمهوری
- قوه قضائیه
- دانشگاه‌ها
- بانک‌ها
- مجلات
- وزارتخانه‌ها
- روزنامه‌ها
- خبرگزاری‌ها
- آگهی‌ها
- استان‌ها

● پرچم‌ترین سامانه اطلاعاتی ایران www.irandoc.ac.ir است که عمدتاً حاوی مدارک علمی و پژوهشی ایران می‌باشد. اطلاعات موجود در این سایت عبارتند از:

- پایگاه‌های اطلاعاتی شامل 510000 رکورد مربوط به اطلاعات علمی تولید شده در داخل کشور در کلیه حوزه‌های علوم.

- اطلاعات تولید شده در پژوهشگاه در حوزه‌های اطلاع‌رسانی، مدیریت سیستم‌های اطلاعاتی، برنامه‌ریزی، زبان‌شناسی، تحلیل اطلاعات، فناوری اطلاعات و ارتباطات

● پایگاه مجلات تخصصی مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی ایران به نشانی www.noormags.com با بیش از 175000 عنوان مقاله، وظیفه شناسایی و عرضه مجلات تخصصی علوم انسانی و اسلامی را بر عهده دارد. ایجاد گسترده‌ترین و کامل‌ترین آرشیو مجلات و مقالات علوم انسانی و علوم اسلامی در اینترنت یکی از مهم‌ترین اهداف راه‌اندازی پایگاه مجلات تخصصی بوده است. درج بیش از 10000 شماره از 272 عنوان مجله تخصصی در قالب موضوعات «قرآن و حدیث»، «فلسفه، کلام و عرفان»، «فقه، اصول و حقوق»، «کتابداری و اطلاع‌رسانی» و «علوم انسانی» و ... این پایگاه را به یکی از مهم‌ترین بانک‌های اطلاعات مجلات فارسی در زمینه علوم اسلامی و علوم انسانی تبدیل کرده است. از جمله ویژگی‌های مهم این پایگاه ارائه کلیه مجلات دارای رتبه علمی پژوهشی در زمینه علوم انسانی است.

● مهم‌ترین بانک‌های اطلاعاتی دولت الکترونیک ایران، عبارتند از [2]:

§ بانک اطلاعات شناسنامه‌ای افراد (متولی: سازمان ثبت احوال کشور)

§ بانک اطلاعات مکانی (متولی: پست جمهوری اسلامی ایران)

● علاوه بر این، همان‌طور که در بخش پروژه‌ها و طرح‌ها در پیوست 1 ذکر شد تعدادی پروژه تشکیل بانک‌ها، اطلاعات، تحت عنوان: ... نه محدود باشد:

§ پایگاه اطلاعاتی مکانیزه دانش

§ 18 بانک اطلاعاتی از اطلاعات فرهنگ و هنر کشور

§ بانک اطلاعاتی بازار کار و وزارت کار

§ بانک اطلاعاتی مجلات علوم انسانی (noormags.com)

فصل چهارم: طرف عرضه

دولت الکترونیک برای ارائه انواع خدمات به شهروندان و کارمندان و بدنه دولت و کسب و کارها نیازمند مراکز پشتیبانی می‌باشد. این پشتیبانی‌ها شامل سخت‌افزار، نرم‌افزار، مغزافزار و زیرساخت‌های مورد نیاز دولت الکترونیک است.

منابع تامین پشتیبانی دارای دو بخش کلی است:

● بدنه دولت

● بخش خصوصی

عرضه ICT در دولت الکترونیک توسط بدنه دولت

بخشی از خدمات مورد نیاز دولت الکترونیک از سازمان‌های دولتی تامین می‌شود. در این زمینه آماری که به تفکیک نشان‌گر میزان کارهای انجام شده توسط بدنه دولت باشد در دسترس نیست [2].

عرضه ICT در دولت الکترونیک توسط بخش خصوصی

شورای عالی انفورماتیک ایران طی آئین‌نامه تصویب شده در دی ماه 84 شرایط احراز صلاحیت شرکت‌های انفورماتیک کشور را اعلام نموده است. این احراز صلاحیت به‌منظور تعیین گروه‌های تخصصی و سطح توان‌مندی بخش خصوصی در ارجاع کارهای دولتی به آن‌ها است. برای احراز صلاحیت شرکت‌های انفورماتیکی کشور، در ابتدا انواع فعالیت‌ها در دسته‌بندی زیر اعلام شده است:

1. ارائه و پشتیبانی سخت‌افزاری Mainframe

2. ارائه و پشتیبانی سخت‌افزاری غیر Mainframe

3. تولید و ارائه دستگاه‌های جانبی

4. تولید و ارائه قطعات و ملزومات

5. تولید و پشتیبانی نرم‌افزارهای سفارش مشتری

6. ارائه و پشتیبانی نرم‌افزاری و CD اطلاعاتی تولید داخل

7. ارائه و پشتیبانی نرم‌افزارهای خارجی (SE) سیستم‌ها

11. خدمات پشتیبانی

12. آموزش و پژوهش

13. سیستم‌های ویژه

سپس رتبه هر یک از شرکت‌ها در زمینه‌های مختلف برآورد شده است. اطلاعات مربوط به شرکت‌های فعال در این حوزه‌ها در اختیار شورای عالی انفورماتیک و سازمان نظام صنفی رایانه‌ای کشور قرار دارد و چنانچه نهادهای دولتی خواستار شناسایی تأمین‌کنندگان باشند، این اطلاعات در اختیار آن‌ها قرار داده می‌شود. بسیاری از کارهای پشتیبانی دولت الکترونیک که به بخش خصوصی واگذار می‌گردد، بر اساس مناقصه بین این شرکت‌ها انجام می‌شود. شیوه مناقصه‌گذاری در حوزه فناوری اطلاعات با هدف تنظیم روابط میان کارفرما، مشاور، ناظر و پیمان‌کاران توسط شورای عالی انفورماتیک تدوین شده و به‌صورت بخش‌نامه دولتی به تمام دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شده است. فهرست شرکت‌های احراز صلاحیت شده به تفکیک حوزه کاری و رتبه شرکت در آن حوزه خاص در سایت شورای عالی انفورماتیک به نشانی www.shci.ir در دسترس است [16].

فصل پنجم: بخش‌های پشتیبانی

به منظور بررسی بخش‌های پشتیبانی کننده و تاثیرگذار در دولت الکترونیک، در ادامه نهادهای مرتبط با دولت الکترونیک و سیاست‌های مربوطه بررسی شده است.

نهادهای مرتبط:

1. نهادهای سیاست‌گذار

نهادهایی که تقریباً در همه زمینه‌ها سیاست‌گذاری می‌کنند، عبارتند از:

- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
  - شورای عالی اطلاع‌رسانی
  - اداره کل نوسازی و تحول اداری
  - شورای عالی انفورماتیک
  - وزارت صنایع و معادن
  - شورای عالی فناوری اطلاعات
2. نهادهای تعیین‌کننده قوانین و مقررات

● مجلس

● شورای عالی اطلاع‌رسانی

● مجمع تشخیص مصلحت نظام

● شورای عالی انقلاب فرهنگی

● شورای عالی انفورماتیک

● شورای عالی اداری

علاوه بر این نهادها، سایر وزارت‌خانه‌ها نیز در محدوده وظایف خود ممکن است مصوباتی داشته باشند.

3. نهادهای تصمیم‌گیر

تفاوت میان تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در وسعت تاثیرگذاری آن دو است. در سیاست‌گذاری، اثر یک سیاست فرابخشی است و تأثیر آن روی برنامه‌ها و عملکرد سایر نهادها هم دیده می‌شود. در تصمیم‌گیری، خود نهاد، برای انجام وظایف محوله، تصمیماتی را اتخاذ می‌کند که اغلب داخل سازمانی است. در حقیقت ابتدا سیاست‌گذاری و سپس تصمیم‌گیری انجام می‌شود. اکثر وزارتخانه‌ها در این بخش قرار می‌گیرند. نهادها و اعم وزارتخانه‌ها عبارت‌اند از:

● رئیس جمهوری

● شورای عالی اطلاع‌رسانی

● وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

● اداره کل نوسازی و تحول اداری

● شورای عالی انقلاب فرهنگی

● شورای عالی انفورماتیک

● وزارت کشور

● وزارت اطلاعات

● وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

● وزارت صنایع و معادن

4. نهادهای اجرایی

علاوه بر این نهادها، دستگاه‌هایی که مسئول تولید و مدیریت پایگاه‌های اطلاعات پایه کشور هستند عبارتند از:

- مرکز آمار ایران
  - سازمان نقشه برداری کشور
  - سازمان زمین شناسی کشور
  - سازمان ثبت احوال کشور
  - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
  - شرکت پست جمهوری اسلامی ایران
- بر این اساس نهادهایی که در هر 4 زمینه فعالیت دارند، عبارتند از:

- شورای عالی اطلاع‌رسانی
  - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق
  - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
  - شورای عالی انفورماتیک
5. شرح وظایف

شرکت یک نهاد در یک سطح نمی‌تواند نشان‌دهنده میزان قدرت قانونی آن نهاد در زمینه‌ای خاص باشد. تا حدودی شرح وظایف هر یک از این نهادها می‌تواند میزان اعمال نفوذ آن‌ها را تعیین نماید. نهادهای اجرایی که مدیریت پایگاه‌های اطلاعاتی را بر عهده دارند، الزاما در راستای دولت الکترونیک شروع به کار نکرده‌اند. بنابراین به طور شفاف، شرح وظایف برایشان موجود نمی‌باشد. اگرچه براساس ماموریت سازمانی آن‌ها می‌توان به برخی از این وظایف سازمان‌ها پی برد ولی به علت این که در اینجا شرح وظایف در راستای دولت الکترونیک مطرح شده است از پرداختن به آن‌ها خودداری شده است.

1- شورای عالی اطلاع‌رسانی

شورای عالی اطلاع‌رسانی در سال 1377 توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی ایجاد گردید. به موجب ماده (1) آئین نامه مصوب شورا، هدف از تشکیل شورای عالی اطلاع‌رسانی سیاست‌گذاری در امر اطلاع‌رسانی و هدایت شبکه‌ها و مراکز اطلاعاتی و هماهنگی فعالیت آنها و تدوین برنامه‌های میان مدت و بلند مدت در زمینه تحقیقات بنیادی، توسعه ای و کاربردی اطلاع‌رسانی در قالب نظام اطلاع‌رسانی

- سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت و حمایت در زمینه تولید، پالایش و مبادله اطلاعات و نظارت بر امر اطلاع رسانی سراسر کشور در چهارچوب سیاستهای کلی نظام.
- تدوین و تصویب اصول نظام جامع اطلاع رسانی کشور.
- ایجاد شرایط لازم برای تسهیل و تسریع تولید، ذخیره سازی، ساماندهی، توزیع، گسترش و بکارگیری اطلاعات در بخشهای مختلف فرهنگی، علمی، اجتماعی، اقتصادی، فنی، آموزشی، پژوهشی و... در چارچوب ضوابط مصوب.
- هماهنگ کردن فعالیتهای بخش دولتی و غیر دولتی بر اساس نظام جامع اطلاع رسانی کشور.
- تدوین و تصویب مفاهیم، تعاریف، مقررات، آیین نامه ها، قواعد و معیارهای اطلاع رسانی موردنیاز نظام جامع اطلاع رسانی کشور.
- تنظیم مقررات مربوط به چگونگی بهره گیری از شبکه های بین المللی اطلاع رسانی و تصویب آن یا پیشنهاد تصویب به مراجع مربوط.
- ایجاد هماهنگی در تحقیقات بنیادی و توسعه ای و نیز سیاستهای بهره گیری از فناوریهای نوین اطلاعات.
- بررسی وضعیت موجود و آینده نگری با استفاده از روشهای علمی و پژوهشی.
- ایجاد زمینه های لازم برای اعتلای دانش و فرهنگ عمومی جامعه در زمینه اطلاع رسانی.
- ارزیابی فعالیتهای بخش اصلی اطلاع رسانی به منظور حصول اطمینان از صحت انطباق فعالیتها با نظام جامع اطلاع رسانی.
- داوری نهایی درباره فعالیتهای اصلی مراکز اطلاع رسانی جهت رفع اختلافهای احتمالی میان مراکز در موارد غیر قضایی [10].

2- شورای عالی انفورماتیک

- در سال 1359 بموجب لایحه قانونی تشکیل شورا مصوب شورای انقلاب اسلامی ایجاد گردید. وظایف این شورا بموجب ماده 1 لایحه مذکور بشرح زیر می باشد:
- بررسی و تعیین سیاست های لازم جهت سالم سازی مراکز و نظام های رایانه ای کشور و جلوگیری از اتلاف منابع مالی و نیروی انسانی و تجهیزات رایانه ای.
- بررسی مداوم به منظور تعیین نظام کلی انفورماتیک کشور.

- بررسی و شناخت سیاست های تأمین نیروی انسانی مورد نیاز انفورماتیک کشور با همکاری و مشارکت موسسات آموزشی، رایانه‌ای، و سایر ارگان های ذیربط.
- سیاست گذاری و هماهنگ سازی فعالیت های پژوهشی در جهت خودکفاسازی کشور در زمینه تأمین افزارگان و دستورگان های موردنیاز با همکاری مؤسسات علمی و پژوهشی و صنعتی.
- هماهنگی و نظارت بر امور شرکت ها و سازمان های رایانه‌ای به ویژه در زمینه چگونگی تأمین قطعات یدکی و تعمیر و نگهداری تجهیزات رایانه‌ای.
- انجام بررسی های لازم برای وحدت امور آمار و انفورماتیک کشور [10]

3- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

- فراهم آوردن تسهیلات لازم به منظور استفاده عمومی و اختصاصی از خدمات و وسایل مخابراتی و پستی، پست بانک، و خدمات هوایی پست و مخابرات، مخابرات فضایی، ارتباط رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صوت و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای برای ارتباط داخلی و خارجی.
- اعمال سیاست جامع در زمینه برنامه‌ریزی، تأسیس، تجهیز، گسترش، بهره‌برداری و تصویب ضوابط و استانداردها در بخش‌های مختلف ارتباطات مخابراتی و پستی، پست بانک، خدمات هوایی پست و مخابرات، مخابرات فضایی، ارتباط رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صوت و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای.
- ایجاد بستر مناسب به منظور اطلاع‌رسانی و آزمایش و پردازش اطلاعات و توسعه امکانات خدمات ارتباطی.
- تأمین شرایط و امکانات لازم به منظور دستیابی به تجارب پیشرفته در علوم و فنون مخابراتی و پستی پست بانک، خدمات هوایی پست و مخابرات، مخابرات فضایی، ارتباط رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صوت و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای.
- به‌کارگیری فناوری جدید در عملیات مخابراتی و پستی، پست بانک، خدمات هوایی پست و مخابرات، مخابرات فضایی، ارتباط رادیویی، انتقال داده‌ها، انتقال صوت و تصویر، سنجش از راه دور، ارتباطات رایانه‌ای.

4- شورای عالی فناوری اطلاعات

در سال 1382 به‌موجب ماده 4 قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مطرح شده است. وظایف شورای عالی فناوری اطلاعات بموجب بند "ه" ماده 4 شرح زیر می‌باشد:

- تهیه و تدوین نظام جامع فناوری اطلاعات و تعیین وظایف بخش‌های مختلف کشور در نظام جامع مذکور
- تدوین مقررات و آیین‌نامه‌ها و ضوابط لازم برای قلمرو فناوری اطلاعات
- تدوین برنامه‌های کلان پژوهش در جهت توسعه فناوری اطلاعات در کشور
- تدوین برنامه‌های همکاری‌های ارتباطات بین‌المللی در قلمرو فناوری اطلاعات [10]

فصل ششم: چشم‌اندازها و سیاست‌های دولت در جهت توسعه دولت الکترونیک

چشم‌انداز دولت الکترونیک کشور در سال 1404

به یاری و اراده خداوند قادر متعال، دولت الکترونیک جمهوری اسلامی ایران در این سال دولتی است که با ایجاد نقش اساسی بستره فاوا [11]:

- با ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی و توانمند در برقراری عدالت برتر،
  - کارآمد و بهره‌ور، فعال، انعطاف‌پذیر، پویا و خودسازمانده و مطابق با نیازهای محیط، در سطح بالایی از شفافیت، سلامت و رفع فساد، مقتدر، پایدار و با ثبات در بستر مشروعیت اجتماعی و موفق در تحقق مشروعیت بیشتر و ایجاد حسن ظن و جلب رضایت مردم،
  - با ارائه فراگیر خدمات موثر در بستره فاوا، توانمند در بهبود مستمر کیفیت زندگی، افزایش رفاه و کاهش فقر،
  - با بهره‌مندی جدی از مشارکت، هم‌کاری و هم‌فکری شهروندان در برنامه‌ریزی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌ها، و ایجاد حکومت یکپارچه و نهادینه‌شده در بستره جامعه، دارای بستر رشد عقلانیت، استعدادها و خلاقیت‌ها؛ بطور جدی بهره‌مند از نیروی‌های بنیادین و پتانسیل‌های نهفته در جامعه،
  - که بستر تحقق و عملی شدن دولت اخلاقی و کریمه طبق تعالیم عالیه اسلام را فراهم کرده است.
- ### سیاست‌های دولت در ارتباط با توسعه دولت الکترونیک

سیاست‌های کلی دولت [7]

1. استفاده از امکانات و توانمندی‌های بخش خصوصی از طریق مشارکت با آن‌ه در اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها
2. اجرای پروژه‌های نمونه در دستگاه‌های اجرایی منتخب برای کسب دانش و تجربه لازم و تعمیم آن

5. خبررسانی در مورد پیشرفت پروژه‌ها از طریق رسانه‌ها و درگیر کردن آنها در امر اطلاع‌رسانی
  6. جلوگیری از انحصار در اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها
  7. درجه‌بندی شرکت‌ها و موسسات دولتی و غیر دولتی و تایید صلاحیت آنها برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌های دولت الکترونیک
  8. ضابطه‌مند نمودن ارجاع خدمات مشاوره‌ای، فنی و تخصصی در زمینه دولت الکترونیک
  9. ایجاد انگیزه کافی برای زمینه‌سازی حضور بخش خصوصی در مشارکت در پروژه‌ها
سیاست‌های اجرایی دولت
  1. در راستای تحقق دولت الکترونیک، افزایش اثربخشی و کارایی و کاهش هزینه‌های دولت و ارائه هرچه بهتر خدمات به مردم، سیاست‌های اجرایی مورد نظر دولت الکترونیک بر اساس محورها و پروژه‌هایی که در پیوست 1 آمده تعیین می‌گردد.
  2. دستگاه‌های اجرایی که بر اساس محور فوق مسئول اجرای طرح‌های دولت الکترونیک هستند، موظفند با استفاده از مشاوران و پیمانکاران تایید صلاحیت شده (داخلی و یا خارجی) نسبت به طراحی - تهیه طرح جامع - و اجرای پروژه‌ها اقدام نمایند.
  - تبصره - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مکلف است با هماهنگی دستگاه‌های اجرایی ذیربط نسبت به تخصیص منابع لازم برای اجرای پروژه‌های مذکور در چارچوب موافقتنامه‌های مبادله شده، در بودجه‌های سنواتی اقدام نمایند.
  3. دستگاه‌های اجرایی کشور موضوع ماده 160 قانون برنامه چهارم توسعه موظفند حداکثر ظرف مدت 2 سال نسبت به ایجاد و یا تکمیل بانک‌های اطلاعات فعالیت‌های اصلی خود اقدام نمایند.
  - تبصره - سازمان‌های ثبت احوال کشور، ثبت اسناد و املاک کشور، نقشه‌برداری کشور و شرکت پست جمهوری اسلامی ایران مکلفند به ترتیب نسبت به تکمیل و به روز رسانی بانک‌های اطلاعاتی پایه شهروندان (کد ملی) - املاک و مستغلات، شرکت‌ها و موسسات تجاری و مکانی (GIS و کد پستی) با الویت خاص اقدام نمایند.
  4. به دستگاه‌های اجرایی کشور و مراکز غیردولتی تایید صلاحیت شده در راستای ارائه خدمات الکترونیک به مردم، اجازه داده می‌شود که بر اساس آیین‌نامه‌ای که توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط تهیه و به تصویب هیات وزیران می‌رسد، به بانک‌های اطلاعاتی پایه از طریق شبکه‌های رایانه‌ای دسترسی پیدا کنند.
- تصوه 1 - ضمه، است دستگاه‌ها، احاد. اقدامات لازم (انواع)، ه سخت‌افزار، ا، د، استاء.

تبصره 2- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مکلف است منابع لازم برای انجام فعالیت‌های تبصره 1- این ماده را در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی و بر اساس موافقتنامه‌های مبادله شده با دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، تخصیص دهد.

5. سازمان ثبت احوال و ثبت اسناد و املاک کشور حسب مورد مکلفند در راستای ایجاد زیرساخت امضای دیجیتال برای احراز هویت الکترونیک افراد حقیقی و حقوقی همکاری لازم را با دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط انجام دهند.

6. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دادگستری جمهوری اسلامی ایران موظفند نسبت به تهیه لوایح قانونی لازم برای به رسمیت شناختن و قانونی کردن اسناد و مدارک خروجی سیستم‌های نرم-افزاری دولت الکترونیک توسط مراجع قضایی و دستگاه‌های دولتی ظرف مدت 3 ماه تهیه و به هیات وزیران اریه نمایند.

7. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر بانک‌های کشور مکلفند نسبت به تکمیل شبکه پولی کشور و ایجاد امکانات لازم (نرم‌افزاری و سخت‌افزاری) برای استفاده از پول الکترونیک توسط عموم مردم و دستگاه‌های اجرایی اقدام نمایند، به طوری که تا پایان سال سوم برنامه چهارم توسعه مردم بتوانند هزینه‌های خدمات دولتی را از طریق پول الکترونیک پرداخت کنند.

8. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است نسبت به تکمیل و گسترش شبکه دیتا در سراسر کشور و ایجاد مراکز داده در هشت منطقه مخابراتی کشور اقدام نماید.

9. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مسئول حسن اجرای این تصویب‌نامه بوده و در صورت لزوم بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های لازم را تهیه و ابلاغ خواهد نمود.

تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری

بخش دوم تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری

فصل اول: وضعیت ایران در زنجیره ارزش دولت الکترونیک

در ادامه نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید در زمینه دولت الکترونیک در ایران را به اختصار بررسی می‌کنیم. در این بررسی سعی می‌شود به صورت فهرست‌وار (خلاصه) و اهمّ مطالب (با رویکردی استراتژیک)، مطالب تنظیم و ارائه شود:

جدول 12: سرفصل‌های تحلیل استراتژیک دولت الکترونیک در ایران

قوت	<ol style="list-style-type: none"> 1. امکان تخصیص بودجه مناسب به طرح های توسعه ای فاوا 2. صورت گرفتن اقدامات اولیه در زمینه دولت الکترونیک²⁴
ضعف	<ol style="list-style-type: none"> 3. کم سوادى کارکنان دولت در زمینه فاوا 4. کم سوادى مدیران دولت در زمینه فاوا 5. کم سوادى شهروندان در زمینه فاوا 6. هر چند سایت های دولتی به زبان فارسی است اما کسانی که انگلیسی مسلط نیستند کمتر با اینترنت کار می کنند. 7. عدم کفایت زیرساخت های ارتباطی و اطلاعاتی 8. نارضامد بودن رویه ها در عین وجود لختی در برابر مهندسی مجدد 9. عدم وجود استراتژی های مشخص در مورد EGOV 10. نداشتن برنامه کاربردی قابل استفاده توسط مردم 11. عدم وجود زیر ساخت های حقوقی و قانونی لازم 12. نداشتن یک متولی دارای ابزار و قدرت لازم
فرصت	<ol style="list-style-type: none"> 13. امکان استفاده از این فناوری برای مهندسی مجدد معماری دولت 14. وجود تجارب جهانی و امکان استفاده و یادگیری از آن ها 15. امکان همراه کردن الکترونیکی کردن همراه با مهندسی مجدد، کوچک سازی و
تهدید	<ol style="list-style-type: none"> 16. بالا رفتن انتظارات شهروندان و کم شدن مطلوبیت²⁵ 17. خطر استفاده از اینترنت به عنوان بستر سخت افزاری ارتباطات²⁶ 18. سخت بودن هماهنگی بین سازمانی

²⁴ به عنوان مثال دفاتر دولت الکترونیک که در استان‌های مختلف کشور راه‌اندازی شده است، خدمات مختلف انتظامی و ثبتی را انجام می‌دهند و این خود یک گام به جلو در ارائه خدمات به شهروندان الکترونیکی ایران است.

²⁵ انتظارات افراد در مورد خدمات و محصولات و نیز نحوه و کیفیت ارائه آن به طور روزافزون در حال تغییر است و دولت نیز باید پاسخگوی این نیازها و انتظارات باشد. آنان خواهان این هستند که ساعات کار موسسات دولتی افزایش یابد و هر زمان که خواستند بتوانند کارهای خود را انجام دهند، در صف‌ها معطل نشوند، خدمات باکیفیت تری دریافت کنند، خدمات و محصولات ارزان تری به دستشان برسد و مواردی از این دست که پاسخگوترین شکل دولت برای این انتظارات در حال حاضر دولت الکترونیک است.

فصل دوم: جمع بندی و تحلیل نتایج

در این گزارش سعی بر آن بود که تصویری از وضعیت دولت الکترونیک در کشور ارائه شود، که این امر، اولین گام در راستای سیاستگذاری کلان در این حوزه است. با بررسی‌هایی که در این گزارش انجام شد نتایج زیر از پروژه‌ها و فعالیت‌های قبلی بدست آمد:

- بیشتر خدمات دولت الکترونیک در ایران، خدمات دولت به شهروندان (G2C) است و توجه کمی به روابط بین‌سازمانی (G2G) به صورت الکترونیک شده است.

- طبق گزارش سازمان ملل، پایین‌ترین امتیاز دولت الکترونیکی ایران مربوط به حوزه زیرساخت است. با توجه به محروم بودن بخش عمده‌ای از جمعیت ایران از کالاها و خدمات ICT و ضریب نفوذ پایین آنها بخش زیرساخت مهمترین پاشنه آشیل دولت الکترونیکی در ایران است.

- بر اساس گزارش سازمان ملل و شاخص‌هایی که در گزارش بررسی شد، دولت الکترونیکی ایران به لحاظ خدمات دوجانبه یعنی برای مثال پرداخت قبوض، شیوه الکترونیکی چندان وضعیت اسفباری ندارد ولی به لحاظ خدمات اصلی خود دولت (به عنوان مثال: صدور مدارک) بسیار ضعیف عمل کرده است.

- نکته مشخص دیگر در این گزارش و گزارش سازمان ملل، کاهش چشمگیر پیشرفت ایران در زمینه آمادگی دولت الکترونیک از سال 2005 تا 2008 است و طی این سال‌ها از شتاب ایران در این زمینه کاسته شده است. شاید مهمترین دلیل این مسئله، عدم توجه کافی دولت به این حوزه بوده است.

- اهداف تعریف شده برای محور دولت الکترونیک در برنامه 5ساله پنجم تا پایان سال 86 تحقق نیافته است.

- نکته قابل تأمل دیگر در ارتباط با وضعیت فعلی، شکاف دیجیتالی است که در درون کشوری (اختلاف معنادار تهران و دیگر نقاط کشور) وجود دارد.

- با توجه به سند توسعه ملی فرابخشی در وضعیت فعلی باید به این نکته توجه داشت که می‌توان از این فناوری برای مهندسی مجدد معماری دولت و بهینه‌سازی اندازه آن در برابر مقاومت و لختی دولت در برابر تغییرات به‌عنوان فرصتی استفاده کرد.

منابع و مراجع

- [1] تشریح روش گردآوری اطلاعات نگارش 1,5- پروژه تدوین برنامه جامع فناوری اطلاعات ایران - شرکت پرورش داده‌ها
- [2] مصاحبه مورخ 86/10/1، آقای مهندس پازری، پژوهش‌گر مرکز تحقیقات مخابرات ایران
- [3] مطالعات تفصیلی توسعه ICT ملی، مطالعات تفصیلی توسعه دولت الکترونیک، کارفرما: مرکز تحقیقات مخابرات ایران، مجری: شرکت رادسامانه، دی ماه 1383
- [4] گزارش دولت الکترونیک، تکفا
- [5] مجموعه قوانین و مقررات ICT، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی، بهمن 1383، صص 135-138
- [6] سلجوقی، خسرو، مدیرکل دفتر توسعه امور کارآفرینان و عضو هیئت علمی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری، بهمن 1386
- [7] مجموعه اسناد ملی توسعه: اسناد توسعه ویژه (فرابخشی)، موضوع بند (ج) ماده 155 قانون چهارم توسعه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، جلد دوم، تهران، مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات، 1385
- [8] مصاحبه 86/9/26، مهندس صفدری، مدیر دفتر توسعه و نوسازی اداری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی
- [9] گزارش 21 شهریور 86 <http://www.aftab.ir/news>
- [10] گزارش پروژه "ساماندهی نظام مدیریت فناوری اطلاعات"، دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی معاونت فنی - اردیبهشت 1384
- [11] پیش‌نویس راهبرد ملی دولت الکترونیک جمهوری اسلامی ایران، مرکز فناوری اطلاعات، اسفند 1384
- [12] مطالعات تفصیلی توسعه ICT ملی، مطالعات تفصیلی توسعه تجارت الکترونیک، شرکت رادسامانه، دی ماه 1383
- [13] وضعیت فناوری اطلاعات و ارتباطات در ایران گزارش کشوری بهار 1384 دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی.
- [14] UN e-Government Survey 2008. From e-Government to Connected Governance. United Nations. New York. 2008

[16] GLOBAL E-GOVERNMENT READINESS REPORT 2004. TOWARDS ACCESS FOR OPPORTUNITY. United Nations. New York. 2004

[17] UN Global E-government Survey 2003. United Nations. New York. 2003

[18] New Economy: E-commerce and E-government Bilkent University October 22. 2003

[19] <http://www.maadnet.com>

[20] <http://en.wikipedia.org>

[21] <http://karafarini.sharif.edu>

[22] <http://www.iritn.com>

[23] www.irandoc.ac.ir

[24] <http://www.lahijancity.com>

[25] **Ahmadreza Ashrafologhalaei. PROGRESS OF E-GOVERNMENT AND ADMINISTRATIVE REFORM IN IRAN.** Asia's government IT magazine. March/April 2006. Vol 3.2. , pp 48-49

پیوست

طرح‌ها و پروژه‌های پیش‌بینی شده
در سند توسعه فرابخشی

طرح‌ها و پروژه‌های پیش‌بینی شده در سند توسعه فرابخشی

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	10	40	30	20	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	1-1) پروژه تکمیل پورتال اطلاع‌رسانی ملی تا ارائه اطلاعات مربوط به 1000 خدمت	1-ط1) طرح ایجاد پورتال‌های اطلاع‌رسانی و خدمت‌رسانی در کشور
100	10	30	30	20	10	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	2-1) پروژه ایجاد رای ارته پورتال خدمت‌رسانی ملی برای ارائه 100 خدمت فراگیر	
100	0	0	30	30	40	استانداری‌ها و دستگاه‌های اجرایی	3-1) پروژه ایجاد پورتال استانی در 30 استان کشور	

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	20	20	20	20	20	وزارت آموزش و پرورش	1-2) پروژه تولید مواد درسی بر اساس وب و روش‌های چندرسانه‌ای	1-ط 2) طرح اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم‌های اختصاصی دستگاه‌های اجرایی
100	0	0	0	50	50	وزارت ارتباطات و فن‌آوری اطلاعات	2-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خدمات پستس	
100	0	0	40	30	30	وزارت امور اقتصادی و دارایی	3-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خزانه	
100	0	0	30	30	40	وزارت امور اقتصادی و دارایی	4-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خزانه	
100	0	0	30	40	30	وزارت امور اقتصادی و	5-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و	

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	0	30	40	30	وزارت امور اقتصادی و دارایی	2-6) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم بورس	
100	0	0	40	30	30	وزارت امور اقتصادی و دارایی	2-7) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم فراهم- سازی الکترونیک	
100	0	10	40	30	20	وزارت امور اقتصادی و دارایی	2-8) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم‌های بیمه در کشور	
100	0	0	40	30	30	وزارت بازرگانی	2-9) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم صدور کارت بازرگانی، ثبت سفارش برای واردات کالا و خدمات و صدور مجوز ترخیص و سیستم صادرات کالاها و خدمات	
100	0	30	30	20	20	وزارت بهداشت	2-10) پروژه ایجاد سیستم جامع بهداشت ودرمان	
100	0	10	40	30	20	وزارت بهداشت	2-11) پروژه ایجاد	

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	10	40	30	20	وزارت راه و ترابری - سازمان هواپیمایی - سازمان بنادر و کشتیرانی - سازمان حمل و نقل و پایانه- های کشور)	2-13) پروژه ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی حمل و نقل کشور و ارائه خدمات (شامل فروش بلیط از طریق اینترنت و...) به مردم، شرکت‌ها و موسسات و دستگاه‌ها	
100	20	20	20	20	20	سازمان بیمه خدمات درمانی و خدمات اجتماعی	2-14) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم‌های اختصاصی بخش خدمات درمانی و تامین اجتماعی کشور	
100	0	20	30	30	20	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	2-15) پروژه طراحی و ایجاد دانشگاه مجازی و تدوین و ارائه درس در محیط چند رسانه‌ای	
100	0	30	30	20	20	سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران	2-16) سیستم بانک اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی کتاب در ایران	
100	0	20	20	20	20	وزارت کار	2-17) پروژه ایجاد	

طرح‌ها	پروژه‌ها	سازمان‌های مسئول	زمان و درصد اجرای پروژه				
			1384	1385	1386	1387	1388
جمع							
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم انتخابات	وزارت کشور	30	40	30	0	0
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم راهنمایی و رانندگی واجرائیات	وزارت کشور - نیروی انتظامی	40	60	0	0	0
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خدمات انتظامی	وزارت کشور - نیروی انتظامی	40	60	0	0	0
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم نظام وظیفه	وزارت کشور - نیروی انتظامی	40	30	30	0	0
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم گذرنامه	وزارت کشور - نیروی انتظامی	40	60	0	0	0
100	مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خدمات	سازمان ثبت احوال کشور	30	20	20	20	10

طرح‌ها	پروژه‌ها	سازمان‌های مسئول	زمان و درصد اجرای پروژه				
			1384	1385	1386	1387	1388
جمع							
100	24-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم خدمات شهری و شهرسازی	وزارت کشور - شهرداری هفت کلان شهر کشور	30	20	20	30	0
100	25-2) پروژه ایجاد سیستم جامع محاکم و گردش کار دادرسی	قوه قضائیه	20	20	20	20	20
100	26-2) پروژه ایجاد سیستم جامع ثبت اسناد واملاک و دفاتر اسناد رسمی	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	20	20	20	20	20
100	27-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم ثبت وانحلال شرکت‌ها و موسسات تجاری	اداره ثبت شرکت‌ها و موسسات تجاری	20	20	30	30	0
100	28-2) پروژه اصلاح و مهندسی مجدد فرایندها و اتوماسیون سیستم برنامه-ریزی و بودجه	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	40	30	30	0	0
100	29-2) پروژه ایجاد سیستم جامع کارکنان دولت	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	30	40	30	0	0

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	20	20	20	20	20	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی - سازمان نقشه- بررداری کشور	2-30) پروژه ایجاد زیرساخت ملی داده‌های مکانی کشور	
100	0	30	30	20	20	وزارت رفاه و تامین اجتماعی - سازمان‌های بازرنشستگی کشوری	2-31) پروژه ایجاد بانک اطلاعاتی بازنشستگان و مستمری بگیران	
100	0	20	30	30	20	سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	2-32) پروژه ایجاد سیستم جامع الکترونیکی اطلاعات ایرانگردی و جهانگردی و ارائه خدمات رزرو و اسکان بصورت آنلاین	
100	0	20	20	20	40	انک مرکزی وبانک‌ها	3-1) پروژه تکمیل شبکه بین بانکی کشور و استقرار سیستم‌های کاربردی لازم برای انجام مبادلات پولی و مالی از طریق شبکه- های رایانه‌ای	طرح ایجاد بانکداری الکترونیکی 1-ط 3)

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	0	0	60	40	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	1-4) پروژه ایجاد زیرساخت امضای دیجیتال کشور	طرح ایجاد زیرساخت امضای دیجیتال در کشور 1-ط (4)
100	0	0	40	30	30	استانداری‌ها	1-5) پروژه ایجاد مراکز خدمت‌رسانی الکترونیکی در مراکز استانها و شهرستان‌های بالای پانصد هزار نفر	مراکز خدمت‌رسانی الکترونیکی 2-ط (5) طرح ایجاد
100	0	0	0	50	50	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	1-6) پروژه تکمیل و گسترش شبکه ملی دیتا	طرح بهبود و ارتقای زیرساخت‌های مخابراتی 2-ط (6)
100	20	20	20	20	20	وزارت ارتباطات و	2-6) پروژه تقویت	

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	20	20	20	20	20	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	3-6) پروژه‌های افزایش دسترسی مردم به امکانات مخابراتی	
100	0	10	40	30	20	دستگاه‌های اجرائی	7-1) پروژه ایجاد و یا بروز رسانی سیستم‌های عمومی دستگاه‌های اجرائی از جمله سیستم- های پرسنلی، تشکیلات، مالی، عمرانی، دبیرخانه و...	3-ط 7) طرح اتوماسیون سیستم‌های عمومی
100	0	0	0	50	50	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	7-2) پروژه به روز رسانی ضوابط و ویژگی‌های سیستم‌های عمومی از جمله پرسنلی، تشکیلات، مالی، عمرانی و...	
100	0	0	0	60	40	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، شورای عالی اطلاع‌رسانی و دستگاه‌های	8-1) پروژه تدوین و اجرائی کردن استانداردهای فناوری اطلاعات شامل استانداردهای تبادل اطلاعات، بانک‌های اطلاعاتی، شبکه‌های	3-ط 8) طرح استانداردسازی فعالیت فناوری اطلاعات در دستگاه‌های اد

جمع	زمان و درصد اجرای پروژه					سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	20	30	30	20	دستگاه‌های اجرایی	8-2) پروژه تشکیل و تکمیل بانک‌های اطلاعاتی در کلیه دستگاه‌های اجرایی	
100	0	0	0	60	40	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی	8-3) پروژه تدوین و اجرای ساختار امنیت شبکه	
100	0	25	25	25	25	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	9-1) پروژه ایجاد 8 مرکز داده در 8 منطقه مخابراتی	3-ط (9 طرح ایجاد مرکز داده در کشور
100	20	20	20	20	20	دستگاه‌های اجرایی	10-1) پروژه آموزش مهارت‌های عمومی فناوری اطلاعات به کارکنان دولت	4-ط (10 طرح آموزش مهارت‌های فناوری اطلاعات به کارکنان دولت
100	20	20	20	20	20	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط	10-2) پروژه تدوین، به روز رسانی و آموزش نرم- افزارهای اختصاصی رسته‌های شغلی به کارکنان دولت	
100	20	20	20	20	20	سازمان صدا و سیمای جمهوری	11-1) پروژه‌ی آموزش مهارت‌های پایه و عمومی فناوری اطلاعات به مردم	5-ط (11 طرح آموزش عمومی فناوری اطلاع

زمان و درصد اجرای پروژه						سازمان‌های مسئول	پروژه‌ها	طرح‌ها
جمع	1388	1387	1386	1385	1384			
100	0	0	30	40	30	وزارت کشور	1-12) پروژه ایجاد سیستم ملی رای‌گیری و نظرسنجی	6- ط 12) طرح ایجاد سیستم ملی تعامل با شهروندان
100	0	0	30	40	30	ریاست جمهوری	2-12) پروژه ایجاد سیستم ملی دریافت نظرات و پیشنهادات و پاسخگویی	